

מבט על פרשות השבוע ועל מועדי ישראל
מבעד לתיבות ולאותיות של לשון הקודש

חנן חסן

פרשת פי תצא

צורה תעשה למה – פי תצא

פי תצא למלחמה על איבך... ושבית שבינו – מדוע לא ושבית שביך?

מבין כל הפרשות שבתורה, פרשתנו הנקראת תמיד בחודש אלול, היא הפרשה בה נזכר המספר הגדול ביותר של מצוות, מתוך תרי"ג המצוות שניתנו לנו בתורה. פרשתנו פותחת בפסוק "פי תצא למלחמה על איבך ונתנו ה' אלקיך בידך ושבית שבינו". ויש מקום למספר שאלות, אליהן מתייחסים המפרשים בפרושיהם. המילה 'פי' היא אחת מהמלים מרובות המשמעות שבתורה. מילה זו משמשת לדברי חז"ל בארבע משמעויות שונות: אם, כאשר, שמא ומכיוון. מהו אם כן, פשרה של המילה 'פי' בפרשתנו? ומדוע מוזכר האיוב בפתחה בלשון רבים (איבך) ומייד בהמשך עוברת ההתייחסות אליו ללשון יחיד (ונתנו, שבינו)? לאן נעלמו שאר האיובים? ומדוע מוגדרת היציאה למלחמה כ"על איבך", ולא "באיבך"? הדברים שהמנצח לוקח לעצמו מן המנוצח, קרויים שבי, הם הופכים להיות שבינו של המנצח. מדוע איפוא כותב משה רבינו "ושבית שבינו", במקום "ושבית שביך", כפי שנכון היה לכתוב לכאורה?

על דרך הפשט, מדובר במצב תיאורטי של אם תצא למלחמה, וגם תנצח את האיוב, וגם תשבה ממנו שבי וגם תראה אשת יפת תואר..., כי אז עליך לפעול כפי שמצווה אותך התורה. בפרוש אחר על דרך הדרש, מגלה לך הכתוב שאם תקבל החלטה נבונה, ותקדים ותצא למלחמה על אויבך (גשמי או רוחני), עוד בטרם יתמקם בשטחך (אקטואלי מאוד), אזי תזכה לא רק לגבור עליו, אלא גם לשבות ממנו שבי, כי מלחמת מנע, עדיפה על מלחמת מגן.

כדי שנוכל להשיב על דרך פנימיות, עלינו להבין תחילה מהו אויב, ולשם כך עלינו לעלות קודם לשורש המילה – א.י.ב. אם נחפש כדרכנו, אחר המופע הראשון בתורה, של מילה הנגזרת משורש זה, נגלה אותו בקללת הנחש, המוטלת עליו לאחר חטא עץ הדעת, "ואיבה אשית בידך ובין האשה ובין זרעך ובין זרעה הוא יטופף ראש ואתה תטופפו עקב". מהו טיבה של איבה זו? מה מייחד אותה, לעומת השנאה למשל, ומדוע קיבלה שם זה דוקא? הרש"ר הירש נוטה להסביר שהאיבה מייצגת שנאה עזה המביאה עימה רצון לריחוק עד כדי ניתוק מהאויב, כמו שאי בודד הנטוע בלב ים, מרוחק ומנותק מהיבשת. אם נחלק את המילה 'איבה' לשתי הברות, נקבל אי-בה. המילה 'אי' משמשת לא רק במשמעות של יבשה המוקפת מים, אלא גם במשמעות של שלילה וחסרון. משמעות זו באה לידי ביטוי בלשון משנה, בצירופים כמו "אי אפשר", "אי אפשר", "אי אפשר", "אי אפשר" וכו'. צירופים הנפוצים מאוד גם כיום. אך גם בתנ"ך ניתן לגלות משמעות כזו בדבריה של כלתו ההרה של עלי, הכהן הגדול. היא מתבשרת לפתע שלש בשורות קשות, על הילקחו של ארון-הברית בשבי פלשתים, על מותו של בעלה בקרב, ועל פטירתו של חמיה מתאונה, בעקבות הידיעות ששמע. הבשורה הקשה "מכריעה" אותה ללדת, ובטרם מותה "ותקרא לנער אי כבוד לאמר גלה כבוד מישראל אל הלקח ארון האלקים ואל חמיה ואישה".

השלילה והחסרון הצפונים במילה אי, זו משתקפים גם במילים הפותחות בהברה 'אי', כמו איד – שמשמעותה צרה או אסון ("שמחה לאיד"), או במילה אין המדברת בעד עצמה. הצגת החיסרון המובעת באמצעות קידומת זו באה לידי ביטוי במילות השאלה הבאות, המחפשות אחר החסר, איזה איך, איפה. תחושת האיבה מצידו של אדם לזולתו כמו מובעת במילה עצמה אי-בה, כאשר הוא אינו מוצא בה, בתחושה כלפי העומד מולו, כל חיוב, מלבד שלילה וחסרון. הוא מרגיש שקיומו של האויב, ובסביבתו בפרט, כמו מחסיר מעצמו ומסכן אותו. השנאה היא תחושה שאדם נושא בדרך כלל בקירבו, אך אינו מביא אותה לידי ביטוי בגלוי. מה שאין כן באיבה, המביאה לידי מעשה. כאשר אנו רואים לפתע נחש (המסמל את שורש האיבה), מתעוררות בנו באופן אינסטינקטיבי, סלידה ורתיעה לאחור, איבה שהופכת לאחר התעשתות, לרצון מוחשי לפגוע באויב ולחסל אותו, "הוא יטופף ראש". האיבה אל הנחש היא לא רק בשל הסיכון לחייו של מי שהוכש על ידו. החטא שנגרם בעטיו של הנחש, גרם לקיצור חייו של האדם, בהחסירו ממנו את האפשרות לחיות חיי נצח ("כי עפר אתה ואל עפר תשוב").

כעת ניתן להסביר את היציאה למלחמה על דרך החסידות. וכפי שמסביר הרבי מליובאוויטש, "בהווה דיבר הכתוב", במציאות שעליך להתמודד איתה בחיי היומיום. נשמתך הרוחנית והזכה ירדה מלמעלה, מעולם רוחני ומואר, לעולם הזה הנמוך והחשוך, אל תוך הגוף הגשמי והחומרי. בירידה זו צפונה מטרה אלוקית ועל נשמתך למלא אחר הייעוד שנקבע לה עוד בהיותה למעלה, בגדר "סוף מעשה במחשבה תחילה". הכתוב מגלה לך "פי תצא למלחמה", במשמעות של מכיוון שסופך שתצא למלחמה על איבך. ומי הם איבך? כמו הנחש, נשוא האיבה הראשון, שניסה לפתות את חוה, כך גם כאן מדובר ביצר הרע השוכן בנו ובפיתויים שונים המתעוררים בתוכנו. ממבט ראשון ההתמודדות נראית כמשימה קשה מאוד, מול כוחות מרובים ומצוידיים היטב במגוון של מראות וצלילים, טעמים וניחוחות, יצרים ותשוקות. ואתה שואל את עצמך "כיצד אוכל לעמוד בפניהם?"

שאלה דומה ו"כבדה" נשאלת אודות ארון העדות בו הושמו, בין השאר, לוחות הברית השניים ושברי הלוחות הראשונים (העשויים מאבן ספירינן כבדה). ארון הזהב (משקלו הסגולי של הזהב הוא פי שלש לערך מזה של הברזל), על תוכנו, שקל למעלה משמונה טון (לפי תחשיב שמציג הרב אליהו כ"טוב). יוצא איפוא שהנטל על כל אחד מנושאי היה למעלה משני טון. וכיצד "עמדו" בכך הלויים בני קהת (וגם הלכו) במסעיהם במדבר? התשובה לכך היא שהארון, נשא למעשה את

נושאינו. ואכן, מלכתחילה אין לו לאדם את הכוח לשאת בעול. אך כאשר האדם אומר לעצמו, "הקב"ה הרי ציווה אותי לשאת בעול, והוא הרי זה שברא אותי ומכיר אותי לפני ולפנים, וגם את יכולתי. לכן, אם הוא ציווה אותי, עלי לנסות לפחות, ואם לא יצלח בידי, אני את השתדלותי עשיתי, ואי אפשר לבוא אלי בטענות", עד כמה הוא עשוי למצוא את עצמו מופתע, כשיגלה שהוא אכן מצליח ואף נושא בעול. וכפי שקובעת אימרה חסידית, כי דווקא קבלת עול מלכות שמים, למרות "העובדות הגלויות" המלמדות לכאורה על העדר היכולת, היא הנותנת ליהודי את הכוח, לשאת בעול.

התשובה ליוצאים למלחמה בפרשתנו, פשוטה אף היא. הקב"ה אינו מעמיד את האדם בניסיון, אלא אם כן הוא יכול לעמוד בו. ומכיוון שכך, אם הוא מעמיד אותך בניסיון, סימן שאם אך תרצה, יכול תוכל לו. ברגע שאתה מחליט לצאת למלחמה, אתה כבר "על אייך", יש לך כבר יתרון על פניהם. ורק אז, אחרי שאתה יוצא למלחמה, אתה מגלה שבעצם לא מדובר באויבים רבים, אלא בפנים שונות של אותו היריב, הפושט צורה ולובש צורה. לך אולי רומז הנחש דוקא, המשיל ומחליף את עורו. את היצר הרע השוכן בך, אינך יכול לשבות, כי אין לך בו אחיזה, וגם ממנו אינך יכול לשבות מאומה, כי אין לו "רכוש" משלו. כל מה שאתה זוכה ושווה ממנו, זה בעצם מה שהוא הצליח לשבות ממך בעבר, "ושבית שְבִי". ומה אתה מגלה שם בשביה? כל מיני כוחות, כישרים וכלים שהיו בך מאז ומתמיד, כוחות נפשיים שהוא ידע כיצד לכסות ולהסתיר עליהם, עד כדי כך שלא היית מודע לקיומם, או שהוא הסית אותך לבזבז אותם על פעילויות סרק, כדי להסיח את דעתך מהעיקר.

לכן רש"י מאיר את עינינו בכתבו ש"במלחמת הרשות הכתוב מדבר". למילה 'רשות' שתי משמעויות שונות, המשקפות שני צדדים אפשריים בפירושו של רש"י. מחד גיסא, נתון הדבר **לבחירתנו**, **לרשותנו**, יש לנו את הרשות להחליט ולבחור. לשם כך עלינו להקדים ולאמץ את עצת התורה, "פִּי תִצָּא". רק יציאה שלנו החוצה מתוך השיגרה, והסתכלות בקורתית שלנו על עצמנו מבחוץ, תתן לנו מנוף, כדי לעלות ולהתעלות. מאידך גיסא, מדובר "במלחמת הרשות (שלטון)", במלחמת השליטה על הגוף, על הגשמי והחומרי. כתוצאה של אותה יציאה למלחמה יתקיים הכתוב "וּנְתַנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְיָדְךָ", דהיינו, שבמקום שתהא אתה **נשלט** על ידו, תהא אתה **השולט** בו. כל השאלה היא, לאיזה כיוון לתעל את המשאבים והכוחות. על פי היהדות, אין בעולם הזה כל משמעות לרוחניות, שאינה מלווה בעשייה גשמית וחומרית. ניתן לעשות ולהשיג הרבה באמצעות הגוף, בעשיית המצוות, ההופכת למעשה, חומר לרוח.

אין לנו מה להלין על "הצד האחר" (היצר הרע), שהרי הוא ממלא את תפקידו באמונה, על הצד הטוב ביותר. הוא מציע לנו **לְבָלוֹת** היום, וכמה שיותר – יותר טוב, "**בְּיָלֹי עֲכֹשִׁי!**". וטעמו עימו, פשוט ומובן, "כי מי יודע מה ילד יום?". מה פשרו ושורשו של **הבילוי**? השורש הוא **ב.ל.ה**, שורש המעורר אסוציאציות לא נעימות כמו **בְּלוֹת** ואובדן הכושר לתפקד (נעליים **בְּלוֹת**, בגדים **בְּלוּיִים** וכיו"ב), של להישאר **בלי** החפץ **המתבלה**. כיצד זה מתיישב עם **הבילויים** הנוצצים והקורצים? אחד הדברים שהביאו לנפילתה של הקיסרות הרומית, היתה הגישה, שאף זכתה אצלם למטבע הלשון "לחם ושעשועים". כדי להחזיק ברכן השלטון ללא עוררין, וכדי לצמצם את הסיכויים למרי ולהפיכה, סיפקו השלטונות לתושבים את כל מחסורם החומרי ("לחם"), וגם שעשועים לא חסכו מהם. ברור, שאילו היה להם, לתושבים, עודף פנאי להתבוננות רצינית על המציאות, למחשבה מעמיקה ולשיקול דעת, הם היו מוצאים לנכון לבדוק את הכללים על פיהם חיו, ולחפש לעצמם חלופות מתוקנות יותר.

הכללים לא השתנו מאז, וכמו אז כן כיום, הזמן הפנוי עדיין מפחיד את הציבור. האדם כמו חושב לו בתת-מודע, "עלי למצוא את הדרך **לְבָלוֹת** כל שעה פנויה, לגרום לה **להזדקן (לְבָלוֹת)** מהר, מבלי שארגיש כיצד היא עוברת. אחרת, עלול אני להיקלע למחשבות מביכות על מהותי, על מהות חיי ולשאול שאלות "מסוכנות" כמו מהן מטרותי? מה המשמעות של מעשי? ועוד". בשעה שאדם צופה בסרט או בהצגה, הוא אינו חי את המציאות האמיתית של אותו הרגע, אלא איזושהי מציאות דמיונית אחרת. **ובמקום** בו משוטטת מחשבתו של אדם, שם הוא מצוי. ויש בהחלט מקום לשאול, האם אין בכך משום **בריחה**?

זכינו, והשבת אנו מצויים כבר בעצמו של חודש 'אלול'. אחד הפירושים לשמו של החודש, בא מהלשון הארמית. אונקלוס מתרגם את השורש **ת.ג.ר** (=לחפש, אחר יתרון) בלשון הקודש, לשורש **א.ל.ל** בארמית. דבר זה מלמד על המשמעות הצפונה בחודש זה, וכשמו כן הוא. חודש **אלול** הוא החודש האחרון בשנה, החודש בו נכון **לחפש את עצמנו**, את הנשמה שבנו, ולערוך מאזן שנתי, בו נבחן עד כמה אנו מחוברים למהות קיומנו עלי אדמות. חודש **אלול** הוא גם החודש שלפני ראש השנה, היום בו נברא האדם, ותמיד יש במועד כזה, מקום לשיפור המאזן.

דבר חסידות

מעלה היא מעלה (יתרון), כשהיא מביאה לעלייה ולהתעלות (מעלה=מרימה).
כשנשארים בה (באותה המדרגה) – היא הופכת לחיסרון.
(הערה: מעלה היא גם מדרגה)

(ליקוטי דיבורים - אדמ"ר הרי"צ)

שבת שלום ומבורך

ח / ח / ח / ח

אם ברצונך לקבל את הגיליון ישירות, במייל או במסרון, פנה אל hhananv@gmail.com או לטלפון 052-5699691